

SODANKÄYNTIÄ JA SOTILAITA KAUTTA AIKOJEN

Teksti: Markus Anaja

Kevät 2007

Suomen historian, ja erityisesti sotahistorian, tunnetuimpia ja symboliarvoltaan tärkeimpiä paikkoja on varmaankin Viapori eli nykyisin Suomenlinna. Linnoituksesta on julkaistu lukematon määrä kirjoja, mutta aina vaan tuntuu löytyvän sijaa vielä uusillekin.

Museoviraston toimesta on äskettäin ilmestynyt upeasti kuvitettu, kauniisti taitettu ja huolella painettu teos *Viaporista Suomenlinnaksi*. Kirjassa eri asiantuntijat käsittelevät artikkeleissaan mm. linnoituksen arkkitehtuuria, sen puistoja, musiikkielämää saarella, Viaporin venäläistä varuskuntaa ja suunnitelmia linnoituksen säilyttämiseksi kansallisena muistomerkkinä. Vaikka kirjahyllyssä olisi jo pari Suomenlinna-kirjaa tämä kannattaa silti hankkia.

Kansallinen monumentti on myös Lontoossa sijaitseva Horse Guards. Varmaan jokainen Lontoon-kävijä on vähintäänkin kulkenut Whitehallin ohitse ja ihailut henkivartiokaartin vartiomiehiä värikkäissä puvuissaan. Jo 1500-luvulta lähtien paikalla on ollut sotilaallista toimintaa. Siellä on järjestetty turnajaisia ja kuninkaan henkivartijat ovat majailleet siellä.

Tämän rakennuskompleksin historia on kartoitettu mielenkiintoisessa kirjassa, joka on saanut sopivan nimen *Chivalry and Command - 500 Years of Horse Guards*. Sotilasarkkitehtuurista ja -kulttuurista kiinnostuneille voi vain suositella tätäkin kirjaa.

**

Ruotsin ajan sotalaitoshistoriaa harrastetaan valitettavan vähän Suomessa. Monet naapurimaassamme ilmestyvistä kirjoista sisältävät kuitenkin myös Suomea tai suomalaisia koskevia tietoja. Eräänä mainiona esimerkkinä haluan mainita Rune Kjellanderin laaja tutkimus *Sveriges regementschefer 1700-2000. Chefsbiografier och förbandsöversikter*.

Sisällön painopiste on matrikkeliosassa, jossa esitellään kaikki joukko-osastokomentajat, mutta hyvin mielenkiintoinen on myös joukko-osastojen aakkosellinen esittely. Jokaisen joukko-osaston kohdalla ilmoitetaan mm. perustamisvuosi, sijoituspaikat, nimenmuutokset, lakkautusvuosi sekä komentajat. Suomeen liittyviä joukko-osastoja on noin 40. Toivottavasti tämä kirja tavoittaa myös suomalaisyleisön.

Tukholman Armémuseum myy varsin mielenkiintoista, Suomea käsittelevää kirjaa, jota ei minun tietääkseni ole koskaan ollut tarjolla meillä Suomessa. *Arméer i Finland* sisältää kolme artikkelia, joita on alun perin esitetty suomalais-ruotsalaisessa miniseminaarissa vuonna 2003. Järjestävinä osapuolina olivat Suomen Sotahistoriallinen Seura ja Föreningen Armémusei Vänner.

Antti Kujala käsittelee sodankäynnin taloudellisia näkökohtia venäläisten valloittaessa Suomea vuosina 1713-1714. Christer Kuvaja selvittää venäläisten miehitysjoukkojen muonitusta vv. 1713-1721 ja tunnettu brittitutkija J.E.O. Screen tarkastelee Ruotsin armeijan vaiheita Suomessa ennen Suomen sotaa.

**

Suomen puolustusvoimien rauhan ajan historian toinen osa on vihdoinkin ilmestynyt. Monumentaalinen *Suomen puolustusvoimat 1944-1974* etenee ajassa niin pitkälle kun arkistot on julkistettu. Asiasisältö kattaa "kaiken": mukaan mahtuvat liki 700 suurikokoiselle sivulle mm. puolustuspolitiikka, puolustusvoimien organisaatio, aseistus ja varustus, henkilöstö ja kansainvälinen yhteistyö. Tämä on välttämätön käsikirja kaikille, jotka tarvitsevat tietoja Suomen puolustusvoimista.

**

Uuden ruotsalaisen sotahistoriaan keksittyvän kustantamon Leandoer & Ekholmin tuotantoa on ruotsalaisen ilmasotahistorioitsijan Christer Bergströmin uusi kirja *Luftstrid över kanalen*. Kirja on mahtava tietopaketti Luftwaffen ja RAF:n taistelu ilmaherruudesta Englannin kanaalin yllä. Tämän jälkeen aiheeseen tuskin löytyy enää lisää kerrottavaa.

Samalta kustantajalta on viime aikoina ilmestynyt suuri määrä mielenkiintoisia kirjoja, joista tässä pari esimerkkiä. Ruotsalaisista SS-vapaaehtoisista huomattava osa taisteli sodan loppupuolella SS-divisioonana Nordlandin panssaritiedustelupataljoonassa. Näistä miehistä on kyllä kirjoitettu jonkun verran, mutta ei niinkään heidän yksiköstään. Saksalaista historiikkaa on täydennetty nimenomaan ruotsalaisten vapaaehtoisten osalta mutta kirja on säilyttänyt lähes alkuperäisen nimensä, *SS-Panzer-Aufklärungs-Abteilung 11 "Nordland"*.

Puolalaista alkuperää on sen sijaan Varsovan vuoden 1944 kapinaan liittyen käytyjen panssaritaistelujen kuvaus. *Pansarslaget vid Praga* on toisen osan nimi. Kirjassa kuvataan yksityiskohtaisesti taistelujen kulku ja hyvin runsas kuvitus täydentää tekstiä.

**

Viimeisten vuosikymmenten sotia on leimannut sissisodan piirteet usein yhdistettynä vahvoihin etnis-uskonnollisiin tunteisiin. Jugoslavian hajoamiseen johtavat taistelut ovat tästä tyypillinen esimerkki. Brittiläinen Osprey-kustantamo on julkaissut jo toisen kirjansen, jossa esitellään Balkanin konfliktien osapuolia. Tällä kertaa ovat vuorossa Bosnian, Kosovon ja Makedonian sotajoukot vuosina 1992 - 2001. Taattua Osprey-laatua, tiivis teksti, väripiirroksiset ja runsas muu kuvitus.

**

Perinteisen sotahistorian rinnalle on viime vuosina ilmaantunut ns. "uusi sotahistoria". Tämän tutkimussuuntauksen pääasiallisena kohteena on ihminen, ei niinkään tapahtumat eikä instituutiot. Myytit, sukupuoli, arki, mentaliteetti ja muisti ovat esimerkkejä "uuden sotahistorian" tutkimuskohteista.

Joukko etupäässä nuorempia suomalaistutkijoita esittää tutkimuksiaan artikkelikokoelmassa *Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodassa*. Aiheet ovat osin varsin kiinnostavia, mutta joukossa on kyllä sellaisiakin, jotka saattavat tuntua monesta lukijasta oudoilta tai jopa hämmentäviltä.

Esimerkkinä mainittakoon joissain kohdin esiintyvistä pyrkimyksistä tehdä tiedettä esimerkiksi taiteellisesta ilmaisusta. Taideteoksessa, runossa tai jossakin muussa kirjallisessa ilmaisussa ollaan näkevinään suunnitelmallinen symbolimerkitys. Olen varmaan tässä suhteessa hyvin konservatiivinen, mutta uskon kyllä taiteen yleensä kumpuavan taiteilijan omista tuntemuksista ilman jonkun ylätason "ideologista suunnittelua".

Uskon, että tulemme vielä näkemään vilkasta keskustelua "perinteisen" ja "uuden" sotahistorian edustajien välillä. Hyvä niin, sillä olen itsekin sitä mieltä, että perinteisen sotatoimien tarkastelun lisäksi on olemassa paljon muutakin tutkittavaa.

Liisa Eerikäinen et al., Viaporista Suomenlinnaksi. Multikustannus, Helsinki 2006. 172 sivua, runsas kuvitus. Hinta noin 46 euroa.

Rune Kjellander, Sveriges regementschefer 1700-2000. Chefsbiografier och förbandsöversikter. Probus, Stockholm 2003. 362 sivua, matrikkeliosassa runsaasti muotokuvia. Hinta noin 250 SEK verkkokirjakaupassa www.adlibris.se (normaalihinta noin SEK 390).

Arméer i Finland. Erfarenheter 1713 -1721 och före 1808 -1809. Statens Försvarshistoriska Museer, Stockholm 2004. 53 sivua, kuvitettu. Hinta noin 125 SEK (Armémuseum, Stockholm, http://www.sfhm.se/upload/Arme/Bes%C3%B6k%20oss/boklista_april.pdf).

Suomen puolustusvoimat 1944 -1974. Puolustusvoimien rauhan ajan historia 2. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos & WSOY, Helsinki 2006. 685 sivua, runsas kuvitus. Hinta 70 euroa (Sotahistorian laitos) tai 80 euroa (kirjakaupat).

Brian Harwood, Chivalry & Command. 400 Years of Horse Guards. Osprey, Oxford 2006. 144 sivua, runsaasti kuvitettu. Hinta GBP 12.99. (Tilaukset: www.ospreypublishing.com).

Christer Bergström, Luftstrid över kanalen. Leandoer & Ekholm, Stockholm 2006. 494 sivua, runsas kuvitus. Hinta noin 550 SEK.

Herbert Poller, SS-Panzer-Aufklärungs-Abteilung 11 "Nordland". Pansarsåning med Waffen-SS på östfronten. Leandoer & Ekholm, Stockholm 2006. 400 sivua, runsas kuvitus. Hinta noin 450 SEK.

Norbert Bacyk, Pansarslaget vid Praga. Leandoer & Ekholm, Stockholm 2006. 256 sivua, runsas kuvitus. Hinta noin 240 SEK.

Nigel Thomas & Krunoslav Mikulan, The Yugoslav Wars (2), Bosnia, Kosovo and Macedonia 1992 - 2001. (Elite 146). Osprey, Oxford 2006. 64 sivua, valokuvia, väripiirroksia. Hinta GBP 11.50. (Tilaukset: www.ospreypublishing.com).

Tiina Kinnunen & Ville Kivimäki (toim.), Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Minerva, Helsinki - Jyväskylä 2006. 349 sivua. Hinta noin 29 euroa.